Anton Heretik: Extrémna agresia I. Forenzná psychológia vraždy.

Nové Zámky, Psychoprof 1999. 277 s.

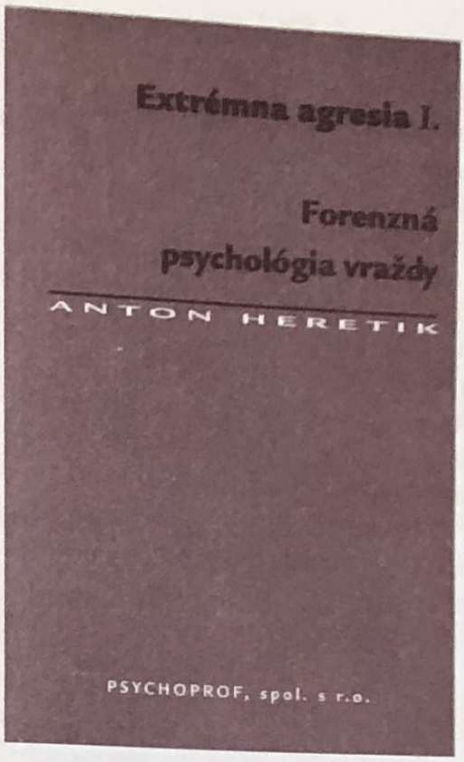

Autor – přední slovenský forenzní psycholog – představuje ve své knize výsledky tříletého výzkumu, který realizoval spolu s týmem spolupracovníků v rámci grantového úkolu MŠ SR. Hlavním zdrojem dat bylo 176 soudně znaleckých posudků zpracovaných v rámci trestního řízení s osobami obviněnými z trestného činu vraždy. Struktura práce prakticky sleduje strukturu závěrečné zprávy.

V úvodních partiích práce se autor vyrovnává jednak se základními pojmy oboru „agresologie", jednak s některými aktuálně zřejmě nejvlivnějšími teoretickými modely lidského agresivního chování. Pro nás je v této souvislosti zajímavé, že přitom bohatě čerpá z českého a slovenského odborného písemnictví (zejména z prací Vondráčka, Študenta a Dobrotky). Z forenzně psychologického hlediska se jako významné jeví tvrzení Dobrotky o konstantní přítomnosti dispozice k agresivnímu chování (agresivity) u každé osobnosti a určujícím vlivu konkrétních exogenních a endogenních podmínek na její manifestaci v chování.

Poměrně velký prostor je věnován charakteristikám pachatelů vražd a jejich činů, jak o nich referuje naše a zahraniční odborná literatura. Za povšimnutí stojí relativně vysoký podíl žen, podle zahraniční literatury činí 12–15 %, v autorově souboru 17 %. Podle statistik MS ČR se ženy v ČR podílejí na homicidiích v posledních 5 letech průměrně 10 % (statistika odsouzených). Pokud jde o rodinnou anamnézu vrahů, autor cituje pouze dnes již poněkud omšelé představy kriminologů poloviny minulého století o přímé vazbě mezi násilím v rodině a skupině vrstevníků a pozdějším vražedným chováním jedince. V partii věnované viktimologickým aspektům homicidií je mimo jiné akcentována významná úloha oběti při vzniku kriminogenní situace; to bude nepochybně platit u tzv. afektivních agresí, ale méně – pokud vůbec – u chladných, instrumentálních jednání.

Jako velmi nízké se jeví odhady frekvence sexuální deviace u sexuálních vrahů (13–38 %). Náš soubor 57 sexuálních vrahů „působících" v ČR v letech 1980 – 1995 obsahoval 73 % sexuálních deviantů, diagnostikovaných v rámci znaleckých vyšetření (Netík a kol,1997).

V empirické části práce pak podává autor obsáhlý přehled výsledků vlastního výzkumu, tj. analýzy soudně znaleckých posudků. Při jejich interpretaci je nutné brát v úvahu, že expertiza je zpravidla zpracovávána v průběhu přípravného řízení trestního, tedy v době, kdy ještě není obviněnému prokázána vina.

Psychologa nepochybně zaujmou partie věnované psychickému stavu pachatele tempore criminis, jeho jednání před deliktem, v jeho průběhu a po něm a problémy spjaté s analýzou motivace. Rozbor výsledků získaných psychologickými testy naznačuje obecně nižší úroveň intelektových schopností u vrahů ve srovnání s „normální" populací. Zajímavé je zjištění, že pachatelé s vyšším intelektem se častěji přiznávali ke svému činu. Nepřekvapuje však, že pachatelé s nižším intelektem častěji útočí nespecifickou zbraní (kamenem, tyčí, rukama apod.). Na základě výsledků projektivních technik zdůrazňuje autor, že typický pachatel homicidia je málo empatický, afektivně labilní, impulzivní a k sociálnímu okolí projevuje hostilní postoj.

Autor v práci přináší řadu nových – cenných – pohledů na problém vražd a jejich pachatelů. Jde zejména o diference mezi pohlavími, snahu zachytit vývoj této části kriminální scény srovnáním pachatelů „předrevolučních" s "porevolučními" a konečně o pokus o vícedimenzionální empirickou typologii. Drobné problémy může mít čtenář s – podle mého názoru – menší přehledností textu, způsobenou nadměrným množstvím číselných údajů.

Kniha je svým tématem i zpracováním ojedinělým původním forenzně psychologickým dílem nejen v SR. Přináší řadu cenných poznatků, které může psycholog využít jak ve své znalecké činnosti, tak jako konzultant při vyšetřování této závažné násilné trestné činnosti, např. v rámci kriminální analýzy (profilování pachatele).

Karel Netík